

XLIV.

Emléktábla leleplezés alkalmával.

A dévai várromok között, Dávid Ferencznek állított emléktábla leleplezési ünnepén, 1910 augusztus hó 23-án mondotta *Ferencz József* unitárius püspök.

Dávid Ferencz szelleme! téged hivlak, téged idézlek! Jelenj meg közöttünk e helyen, hol a te emlékednek kívánunk áldozni!

Igen! Nagyérdemü közönség! A Dávid Ferencz emlékének áldozni gyültünk mi egybe e várromok közé, amelynek falai között közel negyedfélszáz évvel ezelőtt vallásos meggyőződésének hirdetéseért, mint fogoly, nemes leikét kilehelte. Talán éppen e fülkében, mely még épen maradt, mint a tan, amelyet hirdetett és amelyért elítéltetett. Sirját, amelyben porai nyugosznak, hiába keressük. Nincs nyom, amely ahoz vezetne. De hát minek is keresnők porait? Hiszen, nem azoknak köszönhetjük kicsiny egyházunk megalapítását, hanem az igazság keresésében fáradhatatlan s annak hirdetésében bátor szellemének, mely a hitjavítás annyi bajnokával együtt őt is vértanuvá avatá. Igaz ugyan, hogy elítéltetésével még tana is már-már elhantoltatott. Mert akik hivei is maradtak annak, kénytelenek voltak 3 évszázon keresztül keblökbe rejteni. Csak ott ápolhatták és őrizték meg, mint ahogy a föld is megőrzi a keblébe hintett magot a tél fagya ellen, amig a tavasz enyhe fuvalma és áldott napja csirába szökkenti s majd kalászsza érleli.

Valóban, aki unitárius egyházunk történetét ismeri és tanulmányozza, nem azon csodálkozhatik, hogy oly kevesen vagyunk e hit vallói, hanem, hogy hitelődeinknek sikerült egyházunkat annyi üldöztetés között is, — amelyeknek az több, mint 300 éven át ki volt tételve, — fenntartani. Nekünk, a ma

élő nemzedéknek jutott az a szerencse, hogy Isten imádásával a Dávid Ferencz álláspontjára helyezkedhettünk s ha csak egy személyben imádjuk is Istent, amint ezt az Ur Jézus is tevé, ezért ma már nem fenyeget veszély. Ellenkezőleg, örömmel szemlélhetjük, hogy Dávid Ferencznek a tana, Istennek egy személyben imádása, hova-tovább mind több lelket hódít meg s ma alig van oly művelt állam, amelyben az visszhangra, sőt követőkre ne találna. Ime, ez ünnepélyünkre is mily jelentékeny szép számmal jöttek el angol és amerikai testvéreink is, hogy abban velünk részt vegyenek. Fogadják ezért magyarországi unitárius egyházunk nevében hálás köszönetemet. Mert az Önök jelenléte mindenesetre nagy mértékben fokozza ez ünnepély jelentőségét s talán befoly arra is, hogy akik esetleg még mindig balvéleménynyel vannak eltelve az unitárius vallás iránt s ebből kifolyólag még mindig kisebb-nagyobb ellenszenvvel viseltetnek irántunk, más véleményt alkossanak maguknak vallásunkról, meggondolva, hogy még sem lehet az oly ferde kinövés a kereszténység előfáján, amely annak diszére ne szolgálna, amidőn egy oly művelt nemzet kebelében is, mint az angol és amerikai, 100 ezrekre menő követőkre talál; midőn egyfelől annak lobogója alatt alig pár héttel ezelőtt a világ minden részéből hirneves tudósok és vallásos szabadgondolkozók gyültek egybe Berlinbe, mint ahogy megelőzőleg hasonló gyüléseket tartottak már Londonban, Amsterdamban, Bostonban és Genfben, hogy hitnézeteiknek felolvasásaikban kifejezést adjanak s ezzel a keresztény vallást a századok folytán hozzátapadt téveszméktől, hamis felfogásoktól és babonáktól megtisztítani igyekezzenek s Istenről, hozzá való viszonyunkról, rendeltetésünkről s általában a vallásról oly eszméket és elveket terjesszenek, amelyek a józan észszel, a tudományyal összhangban állanak s a közművelődést előmozditják.

De legyenek testvéri szeretettel üdvözölve angol és amerikai hitrokonaink mellett mindazok, akik a keresztény egyház más felekezeteiből is szivesek voltak minket megjelenésökkel megtisztelni. Hálás köszönet különösen a hunyadmegyei régészeti és történelmi társaságnak, hogy emléktábla elhelyezésére

a várromok között engedélyt adott, valamint Déva város nemes tanácsának, hogy ez ünnepélyünk megtartása iránt oly meleg rokonszenvet tanusított. Köszönet minden lakójának, hogy házaikat a mi fogadásunkra felajánlani és megnyitni kegyeskedtek. Kézzelfogható bizonyítéka mindez annak, hogy az írás szavai szerint: *a régiek elmúltak, mindenek megújultak*, hogy a hitformák többé nem választanak el egymástól; mert mindnyájan érezzük, hogy a szeretet minden hitforma felett áll s a Krisztus vallásának, tehát a keresztény vallásnak is lényege tulajdonképpen a szeretet. Aki ebben él, Istenben él, Isten gyermeke az, bárminő hitet valljon és kövessen is különben.

Egy dolgot azonban még sem hallgathatok el, nagyérdemű Közönség! Mert ez szolgál magyarázatául mai ünnepélyünknek. A szeretet ugyanis, amellyel mások iránt hitnézeteink különbsége mellett is viseltetünk és viseltetni tartozunk, nem akadályozhat meg a hit világában sem az igazság keresésében s hálával tartozunk azoknak, akik, mint Dávid Ferencz is, ebben példát mutattak. Ez indította egyházunkat arra, hogy az ő születésének 400-ik évfordulója alkalmából más irányban tett intézkedéseink mellett, kegyeletes érzelmeink kifejezéséül egy emléktáblát is állítsunk e helyre. Sajnos, hogy csak egy emléktáblára kellett szoritkoznunk s nem állíthattunk számára egy emlékoszlopot, mint ahogy Svájcban nem is unitáriusok, hanem magok a reformátusok emeltek Servét Mihálynak, mintegy kiengeszteléséül a mult tévedéseier azon a helyen, ahol Servét máglyán elégettetett. Mily szépen állott volna ez az emlékoszlop akár Kolozsvárt, ahol Dávid Ferencz született, akár e várromok közelében, ahol mint fogoly kiszenvedett. De jól esik lelkünknek, hogy amig talán e várromok aljában, vagy benn Déva városában legalább egy kis imaházat építtetnénk, amiben, szeretem hinni, épp oly rokonszenvvvel és támogatással találkozunk, mint ez ünnepélyünk megtartásában; jól esik, mondom, hogy ha csak egy emléktáblával is jelét adhattuk a Dávid Ferencz igazságkeresésben meg nem alkuvó, fáradhatatlan szelleme iránti hódolatunknak. Mert ez az, amiért mi főleg tisztelettel hajlunk meg az ő emléke előtt, nem pusztán egyik vagy másik, általa megismert s általunk

s elfogadott igazság. Ezeket épp úgy tulszárnyalhatja a jövő kor, *mint ahogy mi is nem egyet tulszárnyaltunk már azokból a hiteszmékből*, amelyekhez Dávid Ferencz még szívósan ragaszkodott. Az isteni kijelentés a Krisztussal sem záratott le. Vajha ezt megértenék mindazok, akik a középkor, akár a reformáczió által megállapított tantételekhez akarják kötni a ker. vallást. Mert csak ez fogja egykor teljesen megszüntetni a felekezeti féltékenységet, ami pedig közóhaja mindnyájunknak. Csak ez fogja a vallást a műveltséggel s a hitet a tudománnyal mindig összhangban tartani, hogy kezét fogva munkálják az emberiség boldogságát.

És ezzel átadom az emléktáblát a várromok ez idő szerinti tulajdonosának, a hunyadmegyei régészeti és történelmi társaságnak, tisztelettel kérve annak átvételét és megőrzését.

Te pedig Dávid Ferenczünk szelleme, akit bátor voltam ez ünnepélyünkre megidézni, vedd kedvesen e hódolatunkat. Szolgáljon ez megnyugtatódsodra, hogy jóslatodat, mely szerint *az igazságot utjában semmi hatalom fel nem tartóztatja*, beteljesülve látod. Örvendeztesd meg ezzel a szellem országában azokat, akikkel e földön egyenlő sorsotok volt. Vidd üdvözlötünket ez alkalomból különösen a veled rokon szellemü, de nálad szerencsésebb, mert őt már életében is hir és dicsőség övezte, vidd üdvözlötünket Parker Tivadarnak, kinek angol és amerikai barátaink szintén ez évben ünnepelték meg születésének 100-dik évfordulóját. De eljöttek, hogy a te születésed feletti örömüknek is, mely a Parkerét 300 évvel megelőzte, kifejezést adjanak.

Nagyérdemü közönség! Köszönöm a türelmet, melyet irántam tanusítani szivesek voltak. Isten áldása legyen mindnyájokon, mindnyájunkon.
